

Invandring och integration

– möjligheter och utmaningar för Jämtlands län

Länsstyrelsen
Jämtlands län

Denna rapport ska ge en överblick över länets demografiska utveckling, hur flyttströmmar ser ut och hur inflyttning och flyktingmottagning fungerar. Den ska också kunna fungera som ett analys- och kunskapsunderlag i diskussioner om behov av ökad invandring.

Omslagsbild

Foto: fotograftina.se

Utgiven av

Länsstyrelsen Jämtlands län
Oktober 2012

Beställningsadress

Länsstyrelsen Jämtlands län
831 86 Östersund
Telefon 063-14 60 00

Ansvarig

Hans Halvarsson.

Text

Hans Halvarsson, Mia Krylén och Jan Molde.

Löpnummer

2012:16

Diarienummer

850-5437-2011

Publikationen kan laddas ner från Länsstyrelsens hemsida
www.lansstyrelsen.se/jamtland

Innehållsförteckning

Vi behöver bli fler	5
Fakta om invandring.....	5
Befolkningsutvecklingen i Jämtlands län	9
Befolkningsutvecklingen i stort.....	9
Inflyttning till Jämtlands län	13
Flyktingar	14
Flyktingmottagande	15
Integration i det regionala tillväxtarbetet.....	17
Sysselsättning och framtida kompetensförsörjning	19
Egenföretagande bland inrikes och utrikes födda.....	23
Utbildning och utbildningsnivåer	23
Bostäder för nyanlända.....	26
Ökad invandring inte enbart en jämtländsk angelägenhet	29
Demografiska utmaningar – en internationell fråga	29
Frågor att diskutera och hantera	31

Vi behöver bli fler

Jämtlands län behöver fler invånare. Vi är ett glest befolkat län som tappat befolkning i perioder från 1950-talet. I länet finns nu cirka 126 000 invånare. För en framtida positiv utveckling av länet behöver vi bli fler som kan delta i arbetskraften och i samhällslivet.

Jämtlands län har i dag näst lägst andel utlandsfödda personer i landet och därmed begränsad mångfald. Mångfald handlar om att använda de resurser som finns i människor och deras erfarenheter, utbildning, idéer och kultur och se det som en tillgång i vårt samhällsbygge.

Syftet med detta dokument är att ge en bild av samt öka kunskapen om invandring och integration, framförallt kopplat till utveckling och tillväxt samt alla de positiva effekter som ett lyckat arbete med invandring och integration kan medföra.

Fakta om invandring

Det finns många olika typer av invandring vilket bör beaktas då vi diskuterar invandring och integration. Även om mycket är gemensamt är det olika regler och behov av insatser som gäller för olika typer av invandring.

Visste du detta om invandring till Sverige? (källa Migrationsverket)

Den största andelen av de som invandrar till Sverige är svenska medborgare som återvänder! Runt 80 procent av de personer som invandrar är återvändande svenskar.

Invandring är en viktig faktor för Sveriges befolkningsutveckling! Sveriges befolkning har de senaste åren ökat med cirka 0,6 procent varje år till följd av invandring.

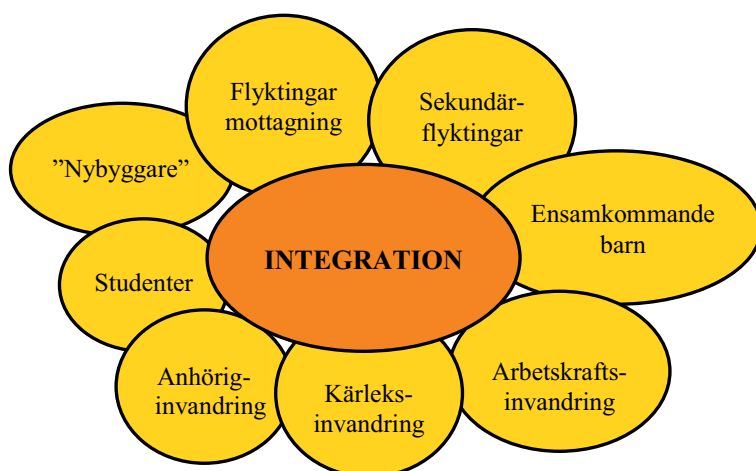

Bild 1 - Olika slags invandring.

Inom EU/EES gäller fri rörlighet för både personer och varor. Den som är medborgare i ett EU/EES-land kan fritt flytta till ett annat och leva, arbeta och driva företag där.

Arbetskraftsinvandring

Arbetskraftsinvandringen utgörs av personer som vill komma och arbeta som anställd eller driva företag i Sverige. För medborgare i ett EU/EES land behövs inget arbets- eller uppehållstillstånd, men personen måste registrera sig hos Migrationsverket om den har för avsikt att stanna i mer än tre månader. För medborgare utanför EU/EES området krävs ett arbetstillstånd och om personen har för avsikt att stanna i mer än tre månader behövs ett uppehållstillstånd. Även den som vill driva ett eget företag eller gå in som delägare i ett företag i Sverige måste ha ett uppehållstillstånd. För uppehållstillstånd ställs då vissa krav till exempel kunskap om branschen och företagets verksamhet.

Anhöriginvandring

Det finns även de som invandrar till Sverige på grund av att de har en anhörig i landet. Som anhöriga räknas exempelvis, maka, make, registrerad partner, förälder, barn och person som invandraren planerar att gifta sig med. Precis som för arbetskraftsinvandring ser reglerna för uppehållstillstånd olika ut beroende på vilket land personen kommer ifrån.

Asylsökande, kvotflyktingar och anhöriga till dem

En annan typ av invandring är asylsökande. Dessa personer kommer till Sverige för att söka skydd mot exempelvis förföljelse på grund av, ras, nationalitet, religion, kön och politisk uppfattning. Sverige som skrivit under FN:s flyktingkonvention ska således pröva varje persons ansökan om asyl och ge asyl, uppehållstillstånd till flyktingar enligt konventionen men också till andra skyddsbehövande. Det finns fyra undergrupper inom denna typ, konventionsflykting, skyddsbehövande, synnerliga ömmande omständigheter samt tidsbegränsat tillstånd.

Sverige tar även emot så kallade kvotflyktingar. Flyktingkvoten är för flyktingar och andra skyddsbehövande. Det handlar om personer där bedömningen är att återvändande till hemlandet eller bosättning i flyktlandet inte är möjlig. Det är FN:s flyktingorgan UNHCR som sköter organiseringen kring kvotflyktingarna. Regeringen bestämmer antalet som ska tas emot i Sverige. År 2011 är flyktingkvoten 1 900 personer.

Migrationsverket är den myndighet i Sverige som har i uppdrag att organisera vidarebosättningen av kvotflyktingarna. De skriver avtal med kommuner i Sverige som tar emot kvotflyktingarna. Kommunen får statlig ersättning för att ta emot asylsökande och kvotflyktingar. De omständigheter som leder till att människor tvingas fly och söka asyl i ett annat land gör ofta att familjer splittras.

Enligt folkrätten och svensk lag har personer rätt att återförenas med sin familj (make, maka och barn under 18 år). Kommuner kan skriva överenskommelse om att ta emot flyktingar och andra skyddsbehövande. De som tas emot kallas "kommunmottagna". Jämtlands län har i dag ett avtal om att ta emot cirka 340 personer.

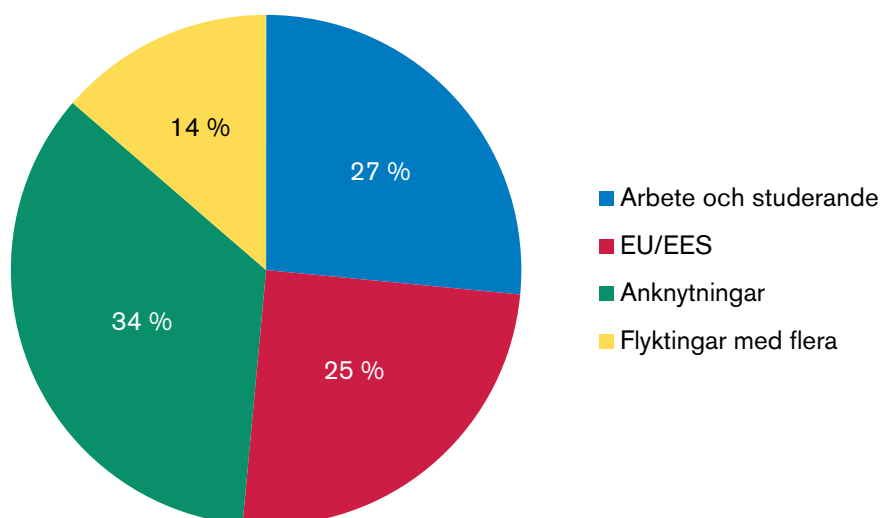

Bild 2 – Andel invandrare till Sverige 2011 utifrån olika kategorier.

Tabellen nedan ger en bild av vilka olika typer av invandring som finns utifrån beviljade arbets- och uppehållstillstånd i Sverige för perioden 2005-2011.

Den som vill komma till Sverige och stanna här måste söka ett så kallat uppehållstillstånd. Det kan göras baserat på flera olika anledningar. De största grupperna utgörs av de som vill komma till Sverige för att delta på arbetsmarknaden så kallad arbetskraftsinvandring och de som vill stanna i Sverige med anledning av anhörighet till någon, till exempel att de vill gifta sig med en svensk medborgare.

Tabell 1 – Översikt av beviljade arbets- och uppehållstillstånd 2005-2011

Tidserie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Arbete och studerande	12 822	13 588	18 779	25 699	31 441	30 561	24 713
Studerande	6 837	7 331	8 920	11 186	13 487	14 188	6 836
Arbetsmarknad	5 985	6 257	9 859	14 513	17 954	16 373	17 877
– varav arbetstagare ¹	3 135	3 567	4 829	7 508	14 905	14 001	15 158
– varav gästforskare EU-direktiv ²	341	377	396	613	933	883	870
– varav säsongsarbetstillstånd ³	496	70	2358	3747			
– varav praktikanter/au pair	609	592	587	653	650	493	390
– varav artister	878	1 080	1 045	1 117	637	244	604
– varav övriga ⁴	526	571	644	875	829	752	855

¹ Medhjälpare inom jordbruk, trädgård och skogsbruk 7 200 personer ingår 2009, 4 508 personer 2010 och 2 821 personer 2011

² Gästforskare med arbetstillstånd 2005-2008

³ Se ovan (1)

⁴ Professionella

Tidserie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Arbete och studerande	12 822	13 588	18 779	25 699	31 441	30 561	24 713
EU/EES	18 069	20 461	19 387	19 398	17 606	18 480	23 226
Arbetstagare	7 414	9 020	8 189	7 881	5 857	6 984	9 309
Egna företagare ⁵	1 257	1 144	695	488	418	522	617
Anhöriga	4 736	5 679	6 350	6 748	6 562	6 032	7 700
Studerande	3 986	3 489	2 825	2 953	3 230	3 365	3 511
Tredjelandsmedborgare varaktigt bosatta i annat EU-land		263	322	303	393	450	746
Tillräckliga medel ⁶	676	866	1 006	1 025	1 146	1 127	1 343
Anknytningar	22 713	27 291	29 515	33 687	38 332	30 287	32 469
Anhöriga	19 904	22 869	21 284	22 519	24 809	21 460	20 835
Flyktinganhöriga	2 004	3 799	7 691	10 665	9 273	3 166	3 037
Anhöriga till arbetstagare, egna företagare och gästforskare ⁷				3 628	5 211	8 242	
Adoptivbarn	805	623	540	503	622	450	355
Flyktingar med flera	8 859	25 096	18 414	11 237	11 265	12 130	12 726
Konventionsflyktingar	790	963	1 113	1 934	1 824	2 304	2 870
Skyddsbehövande	1 174	3 728	10 208	5 278	6 164	6 814	6 148
Synnerligen ömmande omständigheter ⁸	2 487	3 657	3 938	1 571	995	860	1 345
Kvotflyktingar	1 263	1 626	1 845	2 209	1 936	1 786	1 896
Tidsbegränsade tillstånd	635	299	124	64	146	57	75
Tillstånd enligt tillfällig lag ⁹	2 510	14 823					
Övriga tillstånd ¹⁰			1 186	181	200	309	392
Totalt	62 463	86 436	86 095	90 021	98 644	91 458	93 134

Källa: Migrationsverket (Förstagångstillstånd)

5 Inklusive tillhandahållare av tjänster 2005-2008

6 Personer med tillräckliga medel för sin försörjning, till exempel pensionärer

7 Registreras som annan ärendekategori 2005-2008

8 Humanitära skäl för perioden 2005-01-01 till och med 2006-03-31

9 Varav 4 134 personer beviljades tillfälliga uppehållstillstånd 2006

10 Tillstånd i verkställighetshindersärenden och vissa förlängningsärenden

Befolkningsutvecklingen i Jämtlands län

Befolkningsutvecklingen i stort

Befolkningsutvecklingen i länet som helhet är relativt stabil, även om en viss minskning av befolkningen har skett successivt sedan slutet av 1990-talet. Under år 2011 minskade antalet folkbokförda invånare i länet från 126 691 till 126 299, en minskning med knappt 400 personer. De inomregionala skillnaderna är dock mycket stora. (Tabell 2).

Tabell 2 – Befolkningsförändringar under 2011 och folkmängd 31 december 2011

Kommun/ Region	Folkmängd	Folkökning	Levande födda	Döda	Födelse- överskott	Inflyttade	Utflyttade	Flyttningsnetto			
								Totalt	Därav mot		
									Egna länet	Övriga Sverige	Ut- landet
Berg	7 345	- 7	59	109	- 50	372	331	41	- 5	- 31	77
Bräcke	6 750	- 135	45	97	- 52	351	434	- 83	- 85	- 55	57
Härjedalen	10 341	- 113	84	145	- 61	465	513	- 48	- 20	- 63	35
Krokom	14 559	24	150	146	4	797	774	23	9	- 22	36
Ragunda	5 501	- 89	46	86	- 40	277	326	- 49	- 26	- 48	25
Strömsund	12 171	- 14	118	192	- 74	581	527	54	- 1	- 60	115
Åre	10 259	- 15	112	89	23	821	859	- 38	- 77	- 10	49
Östersund	59 373	- 43	705	670	35	3 084	3 154	- 70	205	- 389	114
Jämtlands län	126 299	- 392	1 319	1 534	- 215	4 295	4 465	- 170		- 678	508

Från Regionfakta.com. Källa: Statistiska centralbyrån.

I Åre, Krokoms och Östersunds kommuner har befolkningen varit relativt konstant eller ökat under de senaste åren. Det är bara dessa kommuner som under år 2011 hade ett födelseöverskott, innebärande att det föddes fler än det dog under året. År 2011 ökade befolkningen i Krokoms kommun något, medan den minskade svagt i både Åre och Östersunds kommuner. Det kan noteras att befolkningsökningen i Krokoms kommun sker i de delar av kommunen som ligger närmast Östersund.

I de övriga fem kommunerna i länet dog det fler än det föddes under 2011. I samtliga dessa kommuner minskande också befolkningen. Att befolkningen inte minskade mer än den gjorde beror uteslutande på positiva flyttnetton från utlandet. Samtliga kommuner hade nämligen fler inflyttade än utflyttade från utlandet.

De senaste 25 åren har länet tappat drygt 7 000 personer. Vissa kommuner har tappat så mycket som 25 procent av sin befolkning. Riket har under samma period ökat med mer än en miljon invånare, + 13,1 procent. (Tabell 3).

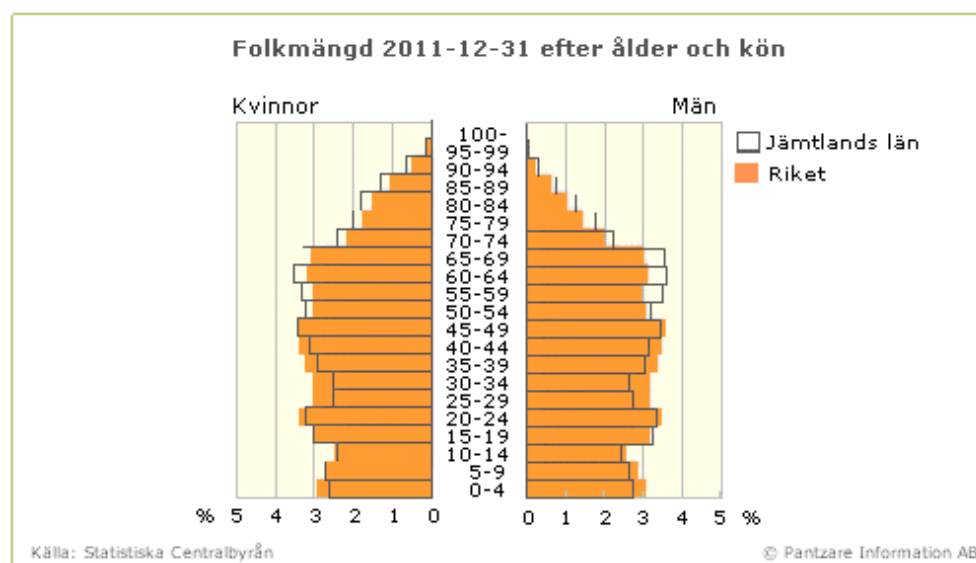
Tabell 3 – Förändring av folkmängden under 25 år, 1986-2011

Kommun/Region	Antal		Förändring 1986-2011	
	1986	2011	Antal	Procent
Berg	8 553	7 345	- 1 208	- 14,1
Bräcke	8 701	6 750	- 1 951	- 22,4
Härjedalen	12 575	10 341	- 2 234	- 17,8
Krokom	13 866	14 559	693	5,0
Ragunda	7 206	5 501	- 1 705	- 23,7
Strömsund	16 374	12 171	- 4 203	- 25,7
Åre	9 606	10 259	653	6,8
Östersund	56 662	59 373	2 711	4,8
Jämtlands län	133 543	126 299	- 7 244	- 5,4
Riket	8 381 515	9 482 855	1 101 340	13,1

Från Regionfakta.com. Källa: Statistiska centralbyrån.

Befolkningssammansättningen skiljer sig också från riket på så sätt att vi är färre i åldersintervallen 25-45 år och att länet har fler äldre än i riket. Detta medför på sikt problem att vända det negativa födelsenettet. (Figur 1).

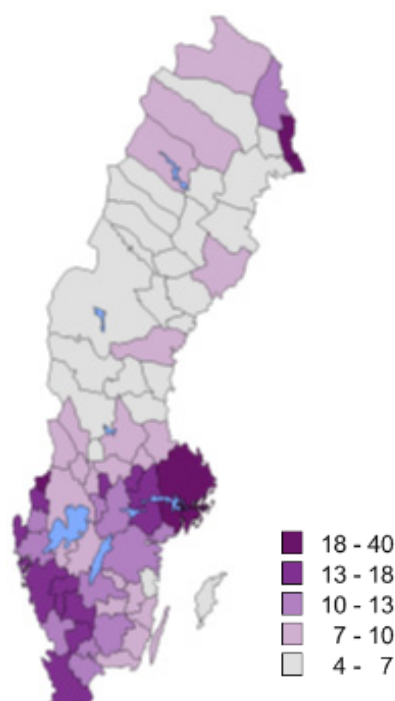
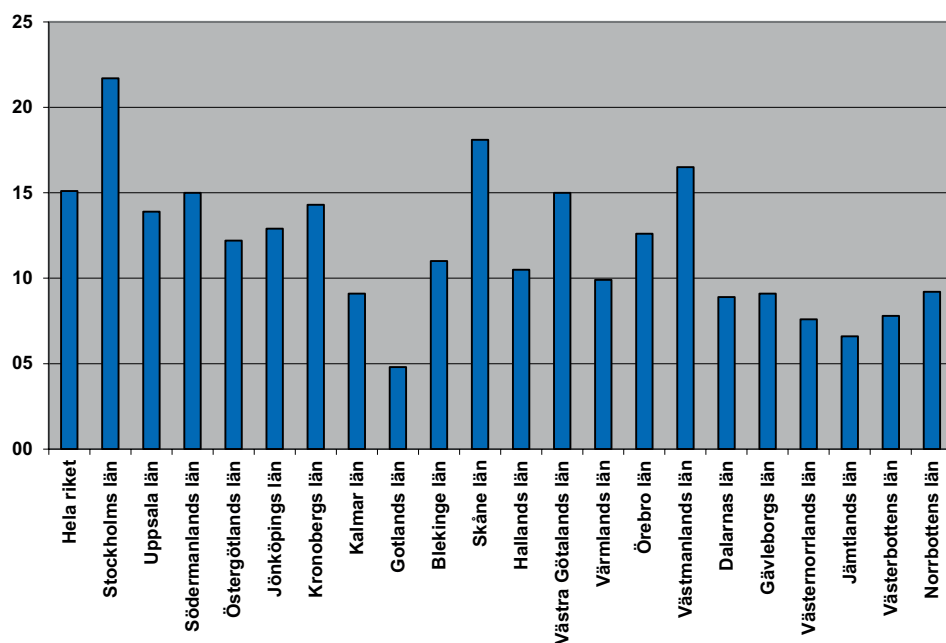
Figur 1.

Länets möjlighet till befolkningsökning ligger främst i att öka inflyttningen och då främst inflyttningen från utlandet.

Andelen utrikes födda i Jämtlands län var vid föregående årsskifte endast 6,6 procent mot 15,1 procent i riket som helhet. Jämtlands län har därmed den näst lägsta andelen utrikes födda i landet. Det är denna andel som bör öka då den ligger till grund för den positiva befolkningsutvecklingen i Sverige som helhet. Det är framför allt storstadsområdena som har en hög andel utrikes födda. Se figur 2 nedan samt kartbilden.

Figur 2 – Andel utrikes födda december 2011

Figur 3 – Karta över utrikes födda i Sverige alla åldrar, år 2008. Källa: Databasen STATIV, SCB

Skulle Jämtlands län ha samma andel utrikes födda som Sverige som helhet skulle vi vara 139 000 invånare, 13 000 fler än i dag – nästan lika många fler än Bergs och Bräckes befolkning i dag.

Andelen utrikes födda varierar inom länet. Störst är andelen utrikes födda i Strömsunds och Bräcke kommuner (8,6 procent respektive 8,5 procent). Lägst andel utrikes födda finns i Krokoms kommun där andelen uppgår till 5,5 procent. Andelen för kvinnor och män framgår av tabell 4 nedan.

I samtliga kommuner har dock andelen utrikes födda ökat under hela 2000-talet.

I länet som helhet har andelen utrikes födda ökat från 4,1 procent till 6,6 procent, en ökning med drygt 60 procent. Störst har ökningen varit i Bergs kommun, följt av Strömsunds och Bräcke kommuner.

Tabell 4 – Utrikesfödda kvinnor och män 2011-12-31

Kommun/ Region	Antal utrikesfödda		Befolkning		Andel utrikesfödda (%)	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Berg	235	198	3 556	3 789	6,6	5,2
Bräcke	283	294	3 209	3 541	8,8	8,3
Härjedalen	382	335	5 030	5 311	7,6	6,3
Krokom	426	369	7 110	7 449	6,0	5,0
Ragunda	197	169	2 708	2 793	7,3	6,1
Strömsund	575	473	5 910	6 261	9,7	7,6
Åre	389	307	5 027	5 232	7,7	5,9
Östersund	1 950	1 741	30 500	28 873	6,4	6,0
Jämtlands län	4 437	3 886	63 050	63 249	7,0	6,1
Riket	732 481	694 815	4 756 021	4 726 834	15,4	14,7

Från Regionfakta.com. Källa: Statistiska centralbyrån.

Inflyttning till Jämtlands län

Det finns som sagt många skäl till att migranter kommer till Sverige och Jämtlands län. När vi menar integration så är skälen till migration och invandring till Sverige av underordnad betydelse. Länet behöver fler invånare, och alla behövs.

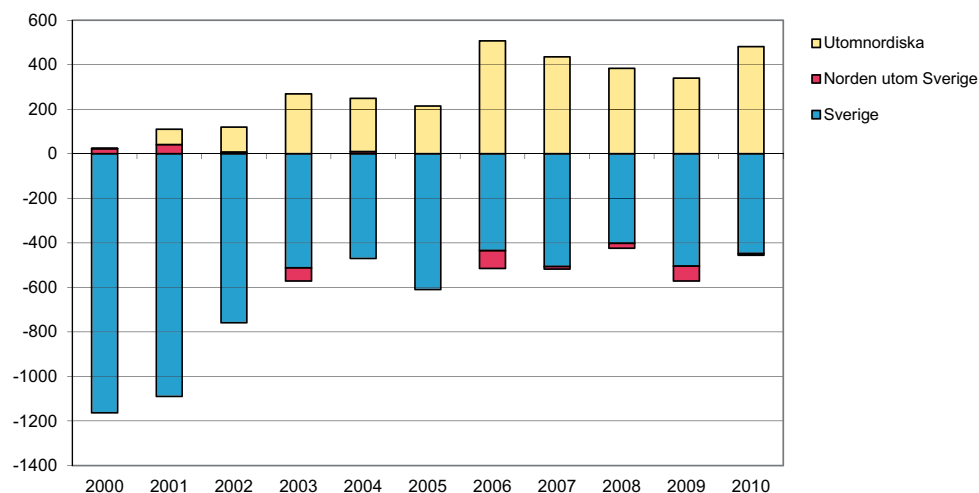
Det är svårigheter att få fram säker statistik på invandring till länet varför vi här endast mer detaljerat redogör för flyktinginvandring. Liksom för Sverige som helhet är en stor del av flyttströmmarna in och ut från länet svenskar. 2011 var över 60 procent av de utvandrade svenskar liksom drygt 20 procent av invandrarna. Netto hade vi således ett positivt flyttsaldo på mer än 500 personer 2011.

Tabell 5 – Invandrare och utvandrade 2011, Jämtlands län

	Kvinnor	Män	Totalt
Invandrare	403	520	923
Utvandrade	176	239	415
Flyttningsnetto	227	281	508

Källa: Statistiska centralbyrån

Figur 3 – Befolkningsförändring i Jämtlands län utifrån födelseland 2000-2010

Källa: SCB, rAps-ris

Figur 4 – Medborgarskap

Flyktingar

En stor del av inflyttarna från utlandet utgörs av flyktingar. År 2011 kom 379 flyktingar till vårt län. De flesta, 206 personer eller 54 procent, av dessa kom som "kvotflyktingar" direkt från sina hemländer. Bland de övriga har de flesta kommit hit efter det att de bott på någon form av anläggningsboende i väntan på asyl. De allra flesta flyktingar som kommer till vårt län har således redan fått asyl, antingen som kvotflykting innan de reste hemifrån eller på sitt första boende i landet.

Vilka länder kommer då flyktingarna ifrån? Det varierar år från år, men under år 2011 var bilden denna; De allra flesta, 116 personer, kom från Eritrea. 106 personer kom från Afghanistan, medan 43 kom från Somalia, 35 från Sudan och 20 från Etiopien. Ett färre antal därutöver kom från ett antal olika länder.

Tabell 6 – Medborgarskap hos mottagna i Jämtlands län 2011

	Kvotflykting	Person från anläggningsboende	Övriga	Anhöriga som ansökt inom två år	Person från eget boende	Totalt
Afghanistan	28	63	2	4	9	106
Eritrea	69	37		10		116
Etiopien	11	3		6		20
Irak	3					3
Iran		4				4
Jemen		3		4		7
Kirgizistan					1	1
Lesotho	1					1
Libyen	1	1				2

	Kvotflykting	Person från anläggnings- boende	Övriga	Anhöriga som ansökt inom två år	Person från eget boende	Totalt
Nigeria		1				1
Ryssland		3			1	4
Somalia	34	7			2	43
Statslös	6	7				13
Sudan	33	1		1		35
Uzbekistan	17				5	22
Vitryssland	3					3
Delsumma	206	130	2	25	18	381

Flyktingmottagande

I Jämtlands län har löpande överenskommelser om flyktingmottagande träffats mellan Länsstyrelsen och samtliga åtta kommuner. Överenskommelserna omfattar ett mottagande av sammanlagt 310 till 360 personer per år. Dessa överenskommelser svarar upp mot det länstal Arbetsförmedlingens beslutat om, vilket uppgår till 346 personer per år.

Överenskommelser om mottagande av ensamkommande barn finns i dagsläget med sju av åtta av länets kommuner. Totalt omfattar överenskommelserna 125 platser varav 29 platser är för asylsökande barn. Verksamheterna i kommunerna startade i de flesta fall under hösten 2010 varför 2011 framför allt har inneburit en period av konsolidering av de nystartade verksamheterna. Under 2011 har Länsstyrelsen omförhandlat överenskommelser i tre av länets kommuner på grund av att man utökat antalet platser. Totalt har det tillkommit elva nya platser för ensamkommande barn under året.

Tabell 7 – Flyktingar till respektive kommun 2011

Kommun	Kvot- flykting	Från an- lägg- boende	Från eget bo- ende	Direkt- inrest	Anknyt- ningar	Övriga	Totalt	Ök
Berg	30	11			5		46	35
Bräcke	31	35	2		2		70	45
Härjedalen	9	12	1		8		30	30
Krokom	11	14			1		26	30-40
Ragunda	14	11			2		27	25
Strömsund	52	19	8		1	1	81	30-50
Åre	26	14	4		1		45	35
Östersund	33	14	2		5		54	80-100
Länet totalt	206	130	17		25	1	379	310-360

Totalt sett har flyktingmottagandet i länet under 2011 stigit något i förhållande till 2010 och länet har därmed tagit emot fler nyanlända än någon gång under de senaste femton åren. Sammantaget har länets kommuner under 2011 tagit emot 379 personer varav 80 var ensamkommande barn.

Av tabellen ovan framgår att Strömsunds och Bräcke kommuner är de som tagit emot flest flyktingar under år 2011. De har också tagit emot betydligt fler än vad som överenskommits. Krokoms kommun har inte riktigt nått upp till det överenskomna antalet och Östersunds kommun har inte alls nått upp till det antal som överenskommits. Att länet som helhet har kunnat ta emot något fler flyktingar än som överenskommits med staten beror på att de mindre kommunerna, och då särskilt Bräcke och Strömsunds kommuner, har kunna ta emot fler än planerat.

Flyktingmottagandet har ökat de senaste åren. Totalt har drygt 1 800 personer kommit till länet sen 2005 – se tabell nedan.

Tabell 8 – Det faktiska mottagandet i Jämtlands län år 2005-2011

Kommun/År	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Total
Berg		25	30	4	30	34	46	169
Bräcke	8	36	25	35	19	67	70	256
Härjedalen		23	25	24	12	33	30	1
Krokom	28	42	24	17	17	32	26	1
Ragunda			13	18	10	19	27	87
Strömsund	2	80	53	35	36	32	81	312
Åre		4	18	10	14	30	45	121
Östersund	30	124	90	108	88	75	54	5
Total	68	334	278	251	226	322	379	1 833

Många av de nyanlända flyktingarna är unga, under 20 år. Detta är på sikt en väldigt viktig faktor för att länet ska kunna få en positiv befolkningsutveckling. Vi har därför en utmaning framöver i att vara attraktiva för invandring och ha förmåga att locka hit och behålla den kompetens som kommer till länet genom invandring. Jämtlands län måste också aktivt bidra till att ge flyktingar och skyddsbehövande den trygghet och utveckling vårt län kan ge i en orolig värld utifrån ett humanitärt perspektiv.

Tabell 9 – Flyktingar till Jämtlands län efter ålder och kön

	< 19 år	> 20 år	
Män	144	77	191
Kvinnor	81	77	123
Total	225	154	379

Integration i det regionala tillväxtarbetet

Länsstyrelsen och landshövdingen har under 2011-2012 haft flera möten med beslutsfattare från kommuner och statliga myndigheter samt företrädare för länets näringsliv där frågan om invandringens betydelse för den demografiska utvecklingen och för det regionala tillväxtarbetet i länet belysts. Länsstyrelsen har aktivt deltagit i regionförbundets arbete med att ta fram prioriteringar för regionala tillväxtinsatser för åren 2014-2020, i det sammanhanget har frågan om nyanländas etablering i länet lyfts fram ännu tydligare än tidigare.

I länets Regionala utvecklingsstrategi anges att länet ska ha en Regional integrationsstrategi som omfattar all form av invandring. Arbetet med att ta fram en sådan påbörjades under 2010 och 2011 beslutade det då nybildade Regionförbundet att en sådan strategi ska tas fram för länet under 2012. Integrationsfrågorna kommer också att involveras i arbetet med att revidera länets regionala utvecklingsstrategi.

Länsstyrelsen har under 2011 initierat och lett arbetet med att ta fram en regional överenskommelse (RÖK)¹¹ om mottagning och etablering av nyanlända. Överenskommelsen syftar till att det nationella målet för integrationspolitiken ska få genomslag i länet, att skapa samsyn om ansvar och ge stöd till regionala och lokala aktörer samt att tillvarata samhällets etniska och kulturella mångfald.

Aktörer i överenskommelsen är, förutom Länsstyrelsen, Regionförbundet Jämtlands län, Jämtlands läns landsting, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt Migrationsverket.

Överenskommelsen är kopplad till länets Regionala utvecklingsstrategi samt den kommande Integrationsstrategin. I överenskommelsen identifieras ett antal utvecklingsområden och till dessa är en handlingsplan framtagen för 2012. Arbetet leds av en styrgrupp bestående av representanter från ingående aktörer.

Målområdena i den regionala överenskommelsen är:

1. Invandringens betydelse för länet – attityder och värderingar.
2. Länsgemensam strategisk inriktning – mål och styrning.
3. En bostadsförsörjning som motsvarar behoven.
4. Anvisning – balans mellan arbetslinjen och humanitära behov.
5. En hälsoinriktad introduktion.
6. En språkutbildning och samhällsorientering som främjar etableringen i länet.
7. Ett varierat utbildningsutbud.
8. En arbetsmarknadsinriktad etablering – validering, praktik och arbete.
9. Skola och barnomsorg.
10. Fritid.

11 <http://www.lansstyrelsen.se/jamtland/Sv/manniska-och-samhalle/integration/regional-overenskommelse/Pages/default.aspx>

Den regionala överenskommelsens övergripande målsättning är att, med individen i centrum, verka för att alla flyktingar och skyddsbehövande kvinnor, män, flickor och pojkar får en god mottagning och etablering. Det innebär en introduktion som leder till ett bra liv där individens egen kompetens, erfarenhet och förmåga tas tillvara och goda möjligheter till arbete skapas. Introduktionen ska utgå från familjen och den enskilde individens rättigheter, skyldigheter, behov och förutsättningar.

Överenskommelsen bygger på en gemensam syn att länet behöver fler invånare för att skapa tillväxt och en positiv utveckling. Parterna marknadsför Jämtlands län som ett attraktivt län att bo och verka i. Parterna tar ett gemensamt ansvar för ovanstående allmänna utgångspunkter i överenskommelsen och följer kontinuerligt upp dessa.

I länets RÖK deklarerar vidare att det regionala arbetet med utvecklingen av etablerings- och mottagningsinsatserna ska bedrivas på ett sådant sätt att det undanröjer eventuella hinder för aktörerna på den lokala nivån. För att klara den framtida kompetens- och arbetskraftsförsörjningen samt för att bibehålla och utveckla välfärden måste alla aktörer i länet ta ett gemensamt ansvar för att så snabbt som möjligt lotsa in de nyanlända invandrarna på arbetsmarknaden och i samhället.

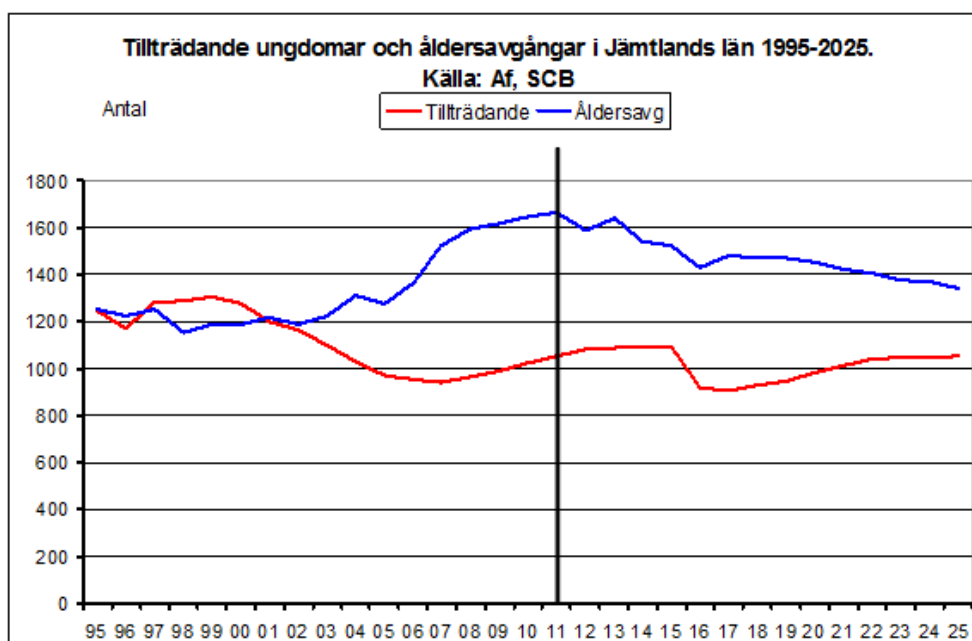
Kommunerna har en viktig uppgift framför sig att ta emot människor som behöver stöd, arbete och bostäder. Detta arbete kan underlättas till stora delar genom samverkan, både inom kommunerna, men inte minst mellan kommunerna.

Sysselsättning och framtida kompetensförsörjning

I länets tillväxtarbete hanteras de utgångspunkter och förutsättningar som anses ha stor betydelse för utvecklingen i länet. Speciellt kommer de stora pensionsavgångarna de närmsta åren att ställa stora krav på framtida kompetens- och arbetskraftförsörjning. Då kommer ökad mångfald att vara en resurs för länet och det gäller att utnyttja de kompetenser och förmågor som alla individer har, oavsett bakgrund.

Länets regionala utvecklingsstrategi pekar särskilt på att det är viktigt att utveckla etableringen och integrationen för nyanlända invandrare. Ny arbetskraft kommer till länet med ny kompetens som med de rätta verktygen på sikt kan matchas mot arbetsgivarnas behov.

Figur 5 – Tillträdande ungdomar och åldersavgångar Jämtlands län 1995–2025

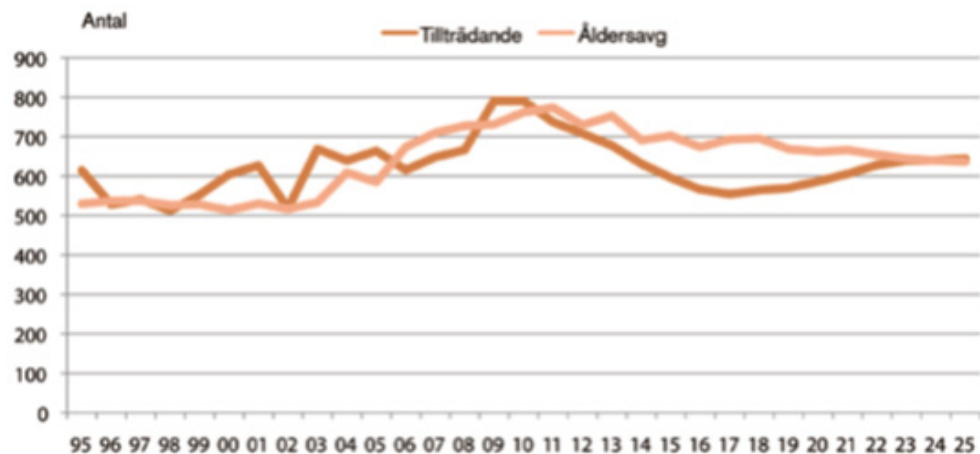
Källa: Af, SCB, gäller även nedanstående diagram

Diagrammet ovan anger hur tillträde och avgång ser ut i arbetskraften för Jämtlands län. Utförlig redovisning finns i rapporten *Jobbpuls* som gemensamt tagits fram av länsstyrelserna i Jämtlands och Västernorrlands län.¹²

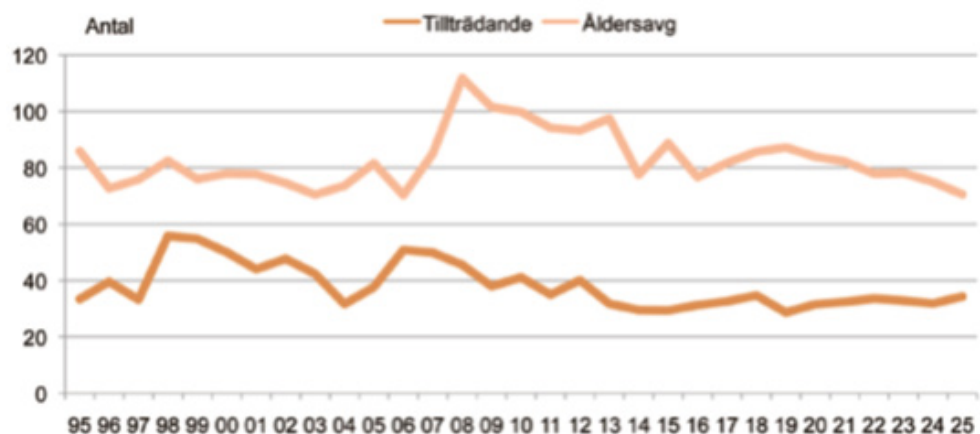
Vi ser att vi står inför betydande glapp och för Jämtlands län kommer 22 000 personer att lämna arbetsmarknaden till 2025 medan det enbart finns 15 000 ungdomar som kan fylla glappet. Bilden är dessutom olika i olika delar av länet. Nedan ser vi att Östersund har bättre balans medan Bräcke har stora differenser.

12 <http://www.lansstyrelsen.se/jamtland/Sv/publikationer/2011/Pages/jobbpuls.aspx>

Figur 6 – Exempel Östersund

Figur 7 – Exempel Bräcke

Länet står alltså inför betydande problem med framtida kompetensförsörjning och alla branscher kommer att omfattas i både privat och offentlig sektor.

Ett bekymmer när det gäller utrikes födda är att de står längre från arbetsmarknaden än inrikes födda. I tabellen nedan ser vi att utrikes födda män förvärvsarbetar generellt sett i högre utsträckning än utrikes födda kvinnor. Undantag var kvinnor födda i Norden där kvinnornas andelar var högre. Största skillnaden mellan könen för nordenfödda fanns i Åre och Berg.

För födda utanför Norden fanns största skillnaden i andel förvärvsarbetande mellan könen i Bräcke och Berg. Det vi främst ser är att andelen förvärvsarbetande födda utanför EU och Norden är väldigt låg, endast 44 procent av kvinnorna och 50 procent av männen förvärvsarbetar. Här måste vi hitta former för att minska utanförskapet och för att snabbare lotsa in nyanlända i arbete. Vägen till arbete för nyanlända måste stimuleras på bästa möjliga sätt för att klara framtida kompetensförsörjning och generationsskifte på arbetsmarknaden.

Tabell 10 – Utrikes födda förvärvsarbetande 2009
Andel (%) i respektive födelsegrupp. Avser 20–64 år

Kommuner	Norden		EU utom Norden		Utanför EU och Norden	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Berg	52	67	55	56	44	62
Bräcke	53	55	39	59	41	46
Härjedalen	68	72	55	44	47	54
Krokom	70	70	59	46	48	53
Ragunda	71	72	59	67	53	42
Strömsund	66	62	34	49	32	31
Åre	72	57	62	63	57	66
Östersund	73	68	53	59	45	51
Länet	70	66	52	55	44	50
Riket	65	61	55	59	46	53

Källa: SCB, Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS)

Färsk statistik från Arbetsförmedlingen, se tabell 11, visar att länet har 4,2 procent öppet arbetslösa och 4,4 procent i arbetsmarknadsprogram, totalt 8,6 procent utan arbete i juni 2012. För riket är motsvarande siffror 4,4; 3,6 respektive 8,1 procent. Variationen är stor mellan kommunerna, lägst ligger Krokom med 5,9 procent utan arbete och högst ligger Bräcke med 12,2 procent.

För utrikes födda är hela 26,3 procent utan arbete i länet mot 19,7 i riket. Även här har vi stora variationer mellan kommunerna med Krokom på 17,6 procent och Bräcke på 49,5 procent.

Den stora utmaningen är som sagt på kort sikt att få de utrikesfödda i arbete i högre utsträckning och på lång sikt tillgodose länets ökande kompetensbehov med fler utlandsfödda.

Tabell 11 – Arbetsmarknadsstatistik juni 2012.

Arbetsmarknadsdata riket, län och kommun juni 2012 jämfört med juni 2011

16-64 år	Öppet arbetslösa – antal	– föränd	Sökande i program	– föränd	Totalt, antal	– föränd	Öppet arbetslösa – andel	– föränd	Sökande i program med aktivitetsstöd – antal	– föränd	Totalt – andel	– föränd
Riket	205 606	4 253	168 614	10 361	374 220	14 614	4,4	0,0	3,6	0,1	8,1	0,1
Jämtlands län	2 644	-215	2 767	-57	5 411	-272	4,2	-0,4	4,4	-0,1	8,6	-0,5
Ragunda	119	-14	175	2	294	-12	4,6	-0,6	6,8	0,1	11,4	-0,5
Bräcke	174	-31	214	10	388	-21	5,5	-1,0	6,7	0,3	12,2	-0,7
Krokom	216	-6	198	-47	414	-53	3,1	-0,1	2,8	-0,7	5,9	-0,8
Strömsund	286	-25	301	-40	587	-65	5,0	-0,4	5,3	-0,7	10,3	-1,1
Åre	232	-10	117	-20	349	-30	4,3	-0,3	2,1	-0,4	6,4	-0,7
Berg	134	-7	146	9	280	2	3,9	-0,2	4,3	0,3	8,2	0,1
Härjedalen	283	44	139	0	422	44	5,6	0,8	2,7	-0,1	8,3	0,7
Östersund	1 200	-166	1 477	29	2 677	-137	3,9	-0,6	4,8	0,0	8,8	-0,5
Utrikesfödd 16-64 år												
Riket	85 966	2 240	54 107	9 050	140 073	11 290	12,1	-0,6	7,6	0,8	19,7	0,3
Jämtlands län	623	14	419	114	1 042	128	15,7	-0,8	10,6	2,3	26,3	1,6
Ragunda	32	1	26	9	58	10	18,9	-0,4	15,4	4,8	34,3	4,3
Bräcke	78	7	64	34	142	41	27,2	-1,1	22,3	10,3	49,5	9,2
Krokom	39	-13	22	0	61	-13	11,2	-3,7	6,3	0,0	17,6	-3,7
Strömsund	109	23	52	14	161	37	25,3	1,9	12,1	1,7	37,4	3,6
Åre	55	19	11	-18	66	1	16,2	5,5	3,2	-5,4	19,4	0,1
Berg	21	-10	35	14	56	4	12,4	-6,9	20,6	7,5	32,9	0,6
Härjedalen	65	10	26	11	91	21	18,2	1,4	7,3	2,7	25,4	4,1
Östersund	224	-23	183	50	407	27	12,1	-2,1	9,9	2,2	21,9	0,1

Källa: Arbetsförmedlingen.

Egenföretagande bland inrikes och utrikes födda

Susanne Gullberg Brännström som arbetar med statistik om yrken på SCB har i artikel publicerad på SCB:s hemsida¹³ undersökt hur egenföretagandet¹⁴ ser ut bland inrikes och utrikes födda.

I den kan man läsa att det är vanligare att vara egenföretagare om man är född utanför Sverige. År 2010 fanns det 265 400 förvärvsarbetande personer som drev eget företag i Sverige. Av alla förvärvsarbetande utrikesfödda var åtta procent egenföretagare medan motsvarande siffra för inrikes födda var sex procent. Av alla egenföretagare var 66 procent män och 34 procent kvinnor.

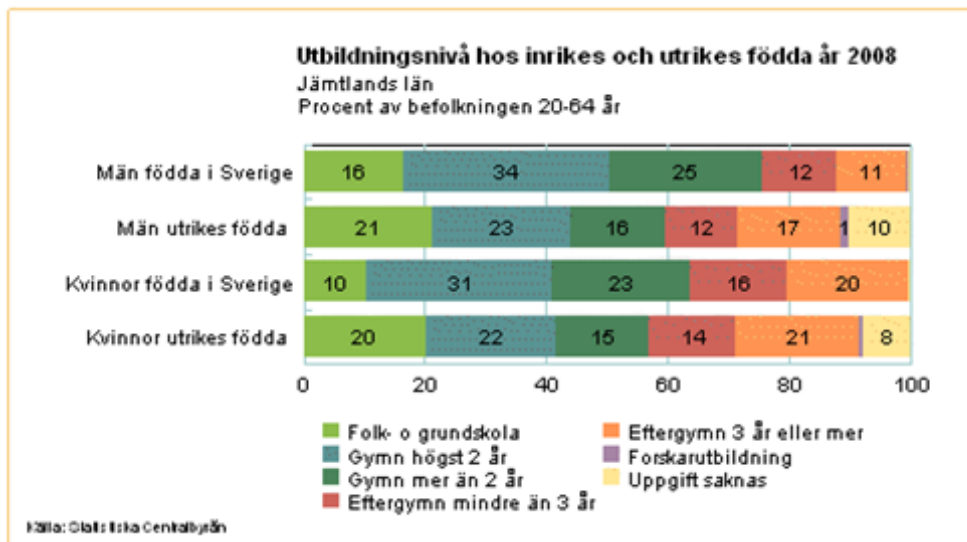
Den bransch som har störst andel utrikesfödda egenföretagare är hotell- och restaurang. Högst andel inrikes födda hittar vi inom jord- och skogsbruk. De utrikesfödda driver oftare företag i yrken med låga kvalifikationskrav samtidigt som de är mer välutbildade än sina inrikes födda kollegor med samma yrke - kvinnorna har högre utbildningsnivå än männen

Denna beskrivning gäller som sagt landet som helhet och någon nedbrytning på länet finns inte. Dock är det troligt att det ser ut på samma sätt hos oss.

Utbildning och utbildningsnivåer

Länet har generellt lägre utbildningsnivåer och lägre övergångstal till högre utbildning än övriga landet. Kvinnor har i allmänhet högre utbildningsnivå än män.

Figur 8.

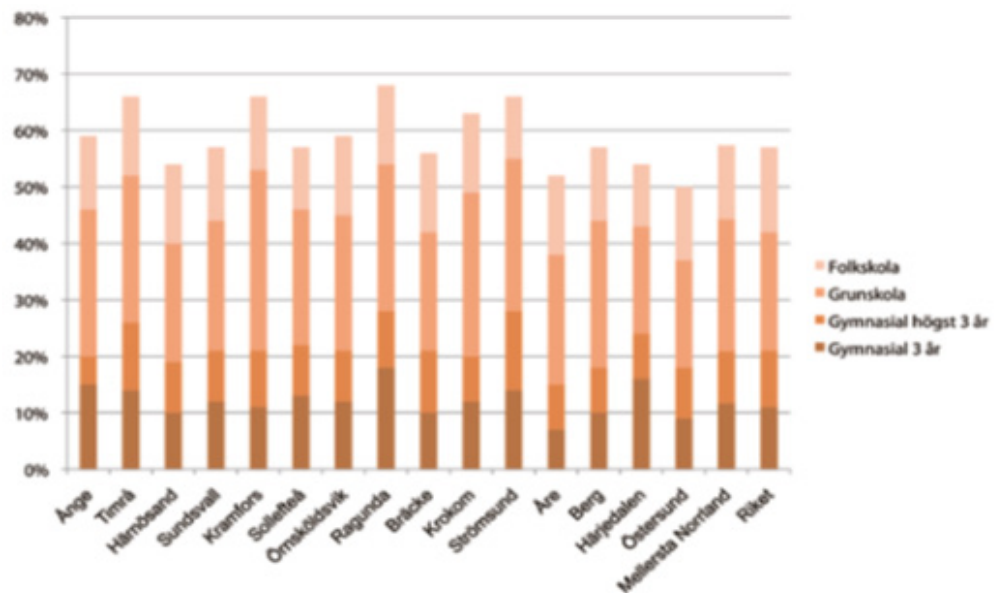
Källa: Regionfakta.com

¹³ http://www.scb.se/Pages/Article____337184.aspx

¹⁴ Som egenföretagare räknas den som har en enskild firma, handelsbolag eller kommanditbolag.

För utrikesfödda är andelen som enbart har folk- grundskola högre men även andelen som har högre utbildning, mer än tre årig eftergymnasial utbildning samt forskarutbildning, är högre. I figuren ovan ser vi också att 8-10 procent av de utrikesfödda inte har uppgift om utbildningsnivå.

Figur 9 – Utbildningsnivå utrikesfödda
(andel 25–64 år < 3 år gymnasium 2010)

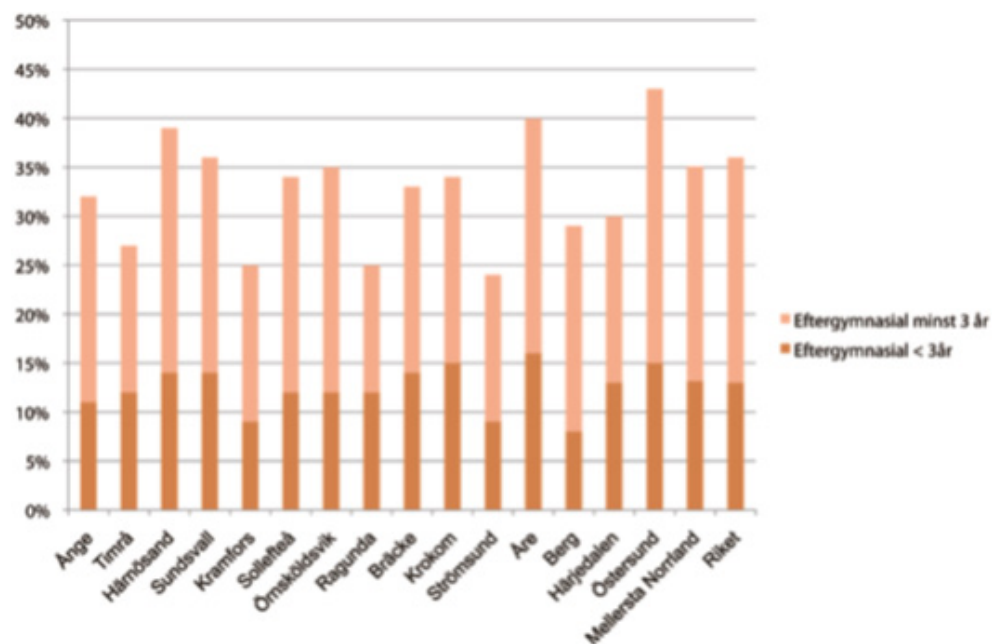
Källa: Jobbpuls, SCB

Ovanstående figur visar hur det ser ut i mellersta Norrland, kommun för kommun, dels för nivån upp till tre års gymnasium dels för högre utbildning.

En problematik för personer födda utanför Sverige vad gäller utbildning och utbildningsnivåer är att värdera och validera deras utbildning mot våra mått. Detta kan ta lång tid och kräva omfattande kompletteringar av utländska utbildningar och examina och är en förklaring till det lägre deltagandet på arbetsmarknaden. Även den tid det tar att lära sig svenska utifrån olika arbetes behov varierar och är också en förklaring till utanförskapet.

En erfarenhet Arbetsförmedlingen för fram är att ju högre utbildning personer som kommer till Sverige har desto snabbare tar man till sig svenska språket. I takt med mer globaliserad verksamhet hos företag och organisationer kommer utlandsföddas kunskap om olika kulturer och språkkunskapen att värderas högre.

Figur 10 – Utbildningsnivå utrikesfödda
(andel 25–64 år med minst 3-årig eftergymnasial utbildning 2010)

Källa: Jobbpuls, SCB. Andelen som det saknas uppgifter på är relativt hög, mellan 6–16 procent beroende på kommun.

Bostäder för nyanlända

Bostadsmarknaden är ofta en begränsande faktor för tillväxt och det gäller att bostadsbyggande och sysselsättningsutveckling är i fas. Generellt speglar bostadsmarknaden attraktionskraften hos olika orter, det vill säga tillgång till jobb, service, kulturutbud, allmänna kommunikationer etc. Orter med god arbetsmarknad och ökande befolkning medför också bostadsbyggande och anpassning av bostadsmarknad men även en viss eftersläpning som gör det svårare att snabbt hitta bostad.

I länet har vi både områden där det råder stark brist på bostäder och områden där kommunerna fått stöd för att riva delar av sitt bostadsbestånd.

Länsstyrelsen har i den bostadsmarknadsanalys som genomförts 2012 tittat speciellt på bostadsmarknaden för flyktingar. Tillgången till bostäder är oftast ett hinder för möjligheten att ta emot nyanlända. Denna fråga blir viktig att tackla utifrån ovanstående diskussioner om länets utveckling och framtida kompetensförsörjning.

Enkäter har skickats ut till länets kommuner och på frågan om hur kommunerna ser på möjligheterna att tillgodose behovet av bostäder för flyktingar som deltar i deras flyktingmottagande svarade kommunerna utifrån sammanställningen nedan. (tabell 12)

Tabell 12 – Kommunernas uppfattning om möjligheterna att tillgodose bostadsbehov

Kommun	Ett års sikt				På tre års sikt			
	Lätt	Ganska lätt	Ganska svårt	Mkt svårt	Lätt	Ganska lätt	Ganska svårt	Mkt svårt
Berg				x			x	
Bräcke		x					x	
Härjedalen	x					x		
Krokom		x				x		
Ragunda			x				x	
Strömsund		x				x		
Åre		x				x		
Östersund				x				x
Länet totalt	1	4	1	2	0	4	3	1

Östersunds kommun har svarat "mycket svårt" för båda tidsperspektiven. För det kortare tidsperspektivet har även Bergs kommun svarat "mycket svårt". De kommuner som redovisat att de har lättast att tillgodose bostadsbehovet för flyktingar är Härjedalen, Strömsunds, Krokoms och Åre kommuner.

De kommuner som redovisat störst problem med bostäder för flyktingar anger brist på såväl stora som små bostäder, liksom brist på bostäder med rimlig

hyresnivå. Vidare anges att hyresvärdarna ställer höga krav när det gäller inkomst och anställning. Östersunds kommun skriver i sitt svar att bristen på bostäder gör det svårt för kommunen att nå upp till det mottagande av 80 – 100 flyktingar per år som överenskommits med staten.

Svaren i bostadsmarknadsenkäten stämmer relativt väl överens med den statistik som SCB redovisat gällande outhyrda lägenheter i flerbostadshus den 1 september 2011.

Tabell 13 – Antal bostadslägenheter och därav outhyrda lägenheter i kommunala bostadsföretag

01-sep	2005			2011		
Kommun	Bestånd	Lediga	Procent	Bestånd	Lediga	Procent
Ragunda	578	56	9,6	302	14	4,6
Bräcke	648	37	5,7	449	31	6,9
Krokom	1 137	64	5,6	1 129	51	4,5
Strömsund	958	75	7,8	897	30	3,3
Åre	703	43	6,1	299	5	1,7
Berg	518	18	3,5	459	8	1,7
Härjedalen	1 051	126	12	979	55	5,6
Östersund	3 902	94	2,4	4 143	47	1,1
Jämtlands län	9 495	513	5,4	8 657	241	2,8
Riket	780 510	13 550	1,7	751 429	6 746	0,9

Källa: SCB BO 35 SM 1101

I tabellen ovan redovisas enbart lägenheter i kommunala företag. Dessa siffror avspeglar dock sannolikt bostadsmarknaden i stort i respektive kommun. Andelen lediga lägenheter har minskat i sju av länets åtta kommuner. Minst andel lediga lägenheter finns i Östersunds kommun som ju också redovisat störst svårigheter att tillgodose behovet av bostäder för flyktingar. Låga andelar lediga lägenheter redovisas även i både Åre och Bergs kommun. Trots den relativt låga andelen lediga lägenheter i Åre kommun redovisar man därifrån inga stora svårigheter att tillgodose behovet av bostäder för flyktingar.

Svårigheterna att tillgodose behovet av bostäder i Östersunds kommun är särskilt allvarligt då Östersundsområdet har det största och mest varierade utbudet av såväl arbeten som utbildningsplatser.

Även om utbildnings- och arbetsutbudet är störst i Östersundsområdet är den demografiska utmaningen störst i länets glesbygdskommuner utifrån tidigare redovisningar.

Bostäder för ensamkommande barn

De ensamkommande barnen (barn och ungdomar upp till 18 år) får oftast sitt boende ordnat av kommunerna i form av så kallade HVB-hem¹⁵. Ett mål är dock att de ska trivas så bra att de väljer att stanna i kommunen eller länet när det blivit vuxna. Även denna grupp är således i behov av egna bostäder, om än något senare än övriga flyktingar. I vissa fall finns behov av någon form av "utslussningslägenheter" i övergången till eget boende.

Hur arbetar kommunerna med bostäder för flyktingar?

På frågan om hur kommunerna normalt sett får fram bostäder till kommunmottagna flyktingar svarade man enligt tabell 14 nedan.

Tabell 14 – Hur kommunerna får fram bostäder till flyktingar

Kommun	Regelbundet samarbete med allmännyttan	Regelbundet samarbete med privata fastighetsägare	Tar vid behov kontakt med allmännyttan	Tar vid behov kontakt med privata fastighetsägare	Flyktinghushållen förutsätts lösa sina bostadsbehov själva
Berg	x				
Bräcke					
Härjedalen			x		
Krokom	x				
Ragunda	x	x			
Strömsund	x				
Åre			x	x	
Östersund	x	x			
Länet totalt	5	2	2	1	

De flesta kommunerna samarbetar regelbundet med det allmännyttiga bostadsföretaget. Färre samarbetar regelbundet med de privata fastighetsägarna. Ingen av kommunerna svarar dock att flyktinghushållen förutsätts lösa sina bostadsbehov själva.

Att Östersunds kommun regelbundet samarbetar med privata fastighetsägare framstår som naturligt, både utifrån svårigheterna att hitta lämpliga bostäder för de nyanlända och utifrån att allmännyttan svarar för mindre än en femtedel av det totala beståndet av lägenheter i flerbostadshus i Östersunds kommun. Allmännyttan står för en ännu mindre andel av det totala beståndet i Åre kommun. Också där sker en viss samverkan med de privata fastighetsägarna. I övriga kommuner synes av svaren ingen kontakt tas med de privata fastighetsägarna. Detta trots att de i många kommuner står för en stor andel av det totala antalet lägenheter i flerbostadshus.

Bostadsförsörjningsfrågan för nyanlända behöver hanteras på olika sätt framöver så att den inte blir hindret för möjligheten till ökad invandring.

¹⁵ Hem för Vård och Boende

Ökad invandring inte enbart en jämtländsk angelägenhet

Den problematik som beskrivits för länet är vi inte ensamma om utan i princip hela västvärlden står inför stora åldersförändringar i sin befolkning, stora avgångar från arbetsmarknaden och en stark konkurrens om framtida kompetens. Detta gör frågan än angelägnare att belysa då vår tillväxt och attraktionskraft är avgörande för hur vi kan locka till oss unga kompetenta medborgare framöver.

Demografiska utmaningar – en internationell fråga

Sedan 1982 har FN uppmärksammat världens åldrande befolkning. 1982 hölls den första FN-konferensen om åldrande där ett internationellt handlingsprogram för åldrandefrågor antogs. I EU har frågan uppmärksamats på flera sätt. EU står inför en utmaning med en åldrande befolkning på grund av bland annat låga födelsetal och längre livslängd.

Europeiska kommissionen och Eurostat publicerade år 2010 den tredje rapporten om EU:s demografiska utveckling. Rapporten berättar om EU:s åldrande befolkning och att befolkningsutvecklingen fortsätter att vara beroende av immigration. Studien visar att invandringen har haft en viktig påverkan på storleken och sammansättningen av Europas befolkning.

Även om invandringen till EU minskade år 2008 och utvandringen ökade, bidrog nettoinvandringen till 71 procent av befolkningsökningen.

Invandringen bidrar också med en yngre del av befolkningen. Medianåldern i EU-befolkningen var år 2009 40,6 år medan den bland immigranterna var 28,4 år. Eurostats rapport anger också att andelen personer som är över 80 år ökar snabbt. I dag är andelen runt 4 procent, men kommer att stiga till 12 procent år 2060.

År 2006 publicerade Europeiska kommissionen meddelandet "Europas demografiska framtid – En utmaning som öppnar möjligheter". Där anges att antalet personer i arbetsför ålder (15-64 år) kommer att minska med 48 miljoner mellan 2006 och 2050 och försörjningsbördan (förhållandet av arbetslösa till sysselsatta i ett land) kommer troligen att fördubblas till 51 procent år 2050.

Utvecklingen får effekter på flera olika områden; bostäder, socialförsäkringssystem, arbetsmarknaden, offentliga finanserna.

En åtgärd som föreslås är beredskap att ta emot och integrera invandrare i EU.

EU är attraktivt för många invandrare och arbetar tillsammans med medlemsstaterna för att skapa en enhetlig politik för legal invandring. Under de kommande 20 åren måste EU locka till sig kvalificerad arbetskraft utifrån för att tillgodose behoven på arbetsmarknaden. Det är också EU som måste främja mångfalden och bekämpa fördomar för att invandrarna bättre ska kunna integreras, både ekonomiskt och socialt.

Även EU:s nya tillväxt- och sysselsättningsstrategi (Europa 2020 – En strategi för smart och hållbar tillväxt för alla) som ska få fart på EU-ländernas ekonomier och skapa fler jobb och högre tillväxt uppmärksammar invandring och integration.

Ett av fem övergripande mål för strategin är att 75 procent av alla män och kvinnor i åldrarna 20-64 ska arbeta, bland annat genom fler unga människor, äldre arbetstagare och lågkvalificerade arbetstagare, samt en bättre integration av invandrare.

Källor:

- » Eurostat 2010, *Demography report 2010 - Older, more numerous and diverse Europeans*
- » Europeiska kommissionen 2006, *Europas demografiska framtid – En utmaning som öppnar möjligheter*
- » Regeringens hemsida 2011, *EU 2020 – Fler jobb i ny EU-strategi.*

Frågor att diskutera och hantera

- » Vad tycker länets innevånare om invandring?
- » Hur får vi ut bilden kring länets befolkningsmässiga förutsättningar och framtida kompetensbehov?
- » Hur gör vi länet attraktivt för invandrare?
- » Vad behöver länet göra för att öka invandring?
- » Hur löser vi frågan om bostäder för nyanlända?
- » Är flyktingmottagning en kostnad eller en investering?
- » Hur hanterar vi variationer i flyktingmottagningen?
- » Vilken kompetens skall vi ge nyanlända för att matcha länets behov?
- » Hur kartlägger vi nyanländas kompetens, validerar den och ser till att den används på bästa sätt för länets utveckling?
- » Hur får vi flera utrikesfödda i arbete i länet?
- » Hur kan vi få fler från andra länder att studera vid Mittuniversitetet?
- » Hur mobiliserar vi ideella organisationer och enskilda i ett framgångsrikt integrationsarbete?

Länsstyrelsen Jämtlands län

Postadress: 831 86 Östersund
Besöksadress: Residensgränd 7
Telefon: 063-14 60 00
jamtland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/jamtland